

שמעתא עמיקתא

גליון תרכ"ד | פרשת האזינו | תשפ"ד | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

פניני הלכה

בירך המוציא ונזכר שלא קידש כיצד ינהג

א. כתב בהגהות אלפסי (שלטי"ג על המרדכי ברכות פרק ביצד מברכיך) נמצא בתשובת הגאונים אדם ששכח מלקדש ולהבדיל, נטל ידיו לאכילה ואיך בדבר הרשות המוציא, ולאחר שברך על הלחם נזכר שלא קידש, יקדש על הפת, דהא אמרינן בערבי פסחים נטל ידיו לא יקדש, נלמוד אם נטל ידיו הוקבע קידוש על הפת ולא הוקבע על היין דעיקר הקידוש, אבל בהבדלה שאין מבדילין על הפת ושכח ונטל ידיו ובירך המוציא ונזכר שלא הבדיל אחר ברכת המוציא, יאכל המוציא ואח"כ יבדיל, דהא אמר רבא טעם מבדיל טעם מקדש, ומי שלא קידש בעי"ש מקדש והולך כל היום כולו, הלכך טוב לו שיאכל המוציא שלא יבטל ברכת על נטילת ידים וברכת המוציא שלא יבא תקנה להם להפסדתו, אבל להבדלה יש להם תקנה אע"פ שאכל.

והביא **הד"מ** (סי' רע"א) וכו"כ לדינא **להגהותיו בשו"ע** (סי' יח) - אדם ששכח לקדש על לאחר שבירך ברכת המוציא, ונזכר קודם שאכל, יקדש על הפת ואח"כ יאכל, אבל בהבדלה יאכל תחילה דהרי אין מבדילין על הפת.

ו**כתב המג"א** (סי' ק"א) דאע"פ שכבר בירך מ"מ צריך להביא לפניו לחם משנה, ולא הוי הפסק כמיש בסי' קס"ז סי' י"ו. **והביאו המש"ב** (סי' ק"א).

וביאר **במחה"ש** (על המג"א שם) דכיון שאכתי לא טעם מהפת אם נאמר שיקדש על היין יהיה ברכת המוציא לבטלה, לכן יקדש על הפת. וכן ביארו **בחי"א אדם** (כלל ו' סכ"ו) **ובמש"ב** (סי' ק"א) דאם יקדש על היין יהיה ברכת בורא פרי הגפן הפסק בין ברכת המוציא לאכילה.

וצ"ב דבהגהות אלפסי מבואר דטעמא דההיא דינא משום דחשיב דהוקבע הקידוש על הפת [ומבואר דאע"פ דלא נתכווין כלל לקדש על הפת חשיב שהוקבע הקידוש על הפת], ואילו האחרונים ביארו טעמא מפני הפסק בין ברכת המוציא לאכילה.

ונראה דבאו דברי הרמ"א כאן, לפי מה שפסק לקמן סי"ב דהמנהג פשוט לטול ידיו קודם הקידוש, והיינו כדעת הראשונים דלא ס"ל פ"י דרב ברונא משום חביבותא דפת ע"ש. [ועיי' **במש"ב** (סי' ק"א) **ובשה"צ** (סי' ק"א) דאע"ג דכמה אחרונים ס"ל דעדיף לתחילה לנהוג כהמחבר לקדש על היין קודם נטילת ידים, ובכמה מקומות נהגו כדבריהם, מ"מ בדעיבד אם כבר נטל ידיו יש לסמוך על הרמ"א ולקדש על היין (וכמ"ש החיי אדם - כלל ו' ס"ב)]. וכיון דס"ל לרמ"א לדינא דלא אמרינן דהוקבע על הפת היכא דנטל ידיו, ע"כ הוצרכו לבאר טעמא דהרמ"א כאן משום הפסק, דאליכ היה מקדש על היין.

ב. אולם בעיקר ההיא דינא, מצינו **בחי"א** (שיורי ברכה - סי' רע"א סי' ק"א) דהביא מספר הבתים כ"ל (יש בית דו-בית מנוחה) דכתב - מי ששכח ובירך המוציא קודם שיקדש, ועד שלא טעם כלום נזכר, יש מי שכתב שמקדש קודם שיאכל, ואין הקידוש מפסיק בין ברכת המוציא ואכילה, כיון שאסור לטעום כלום קודם שיקדש, הקידוש ג"כ צורך אכילה הוא, ויש מי שאמר דכיון דדעת הרי"ף שהקידוש הפסק בסעודה, הרי הוא הפסק לברכת המוציא, וצריך שיאכל קודם שיקדש שלא יהיה ברכתו לבטלה, וצריך לחזור ולברך המוציא. ויש מי שאומר דכיון שבירך המוציא יכול הוא לקדש על הפת, ואינו נראה, כיון שמתחילה לא בירך המוציא לשם קידוש הרי הקידוש הפסק, דכיון שהוא הפסק אף תוך הסעודה כ"ש שהוא הפסק בין ברכה לאכילה. עכ"ל.

ובסידור **בית עובד** (דינים השייכים לקידוש על היין סי"א) אחר שהביא דברי הרמ"א הביא דברי ספר הבתים, וכתב דנ"ל לענין דינא דיש לו לאכול מפרוסת המוציא כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה לפי דעת הרי"ף ודעמיה, ואח"כ מקדש, ואינו חוזר ומברך המוציא, דבהכי הוי ליתא מציעתא וליכא חשש ברכה לבטלה.

שמעתא אליבא דהלכתא

האם חייב לצום בצום גדליה כשלא יוכל לצום ביוה"כ

א. אין מעבירין על המצות. ב. שיהוי מצוה לא משהינן / זריזין מקדימין. ג. ע"מ לקיים המצוה בהידור. ד. יש חשש שתבטל המצוה. ה. איך קיימ"ל. ו. על מנת לקיים מצוה אחרת חמורה יותר. ז. חשש שמא ימות. ח. יכול לצום בצום גדליה או ביוה"כ.

א. אין מעבירין על המצות
 איתא **ביומא** (ג.) אמר ריש לקיש אין מעבירין על המצות. **ופרש"י** הפוגע במצוה לא יעבור ממנה, ונפקא לן **במכילתא** (בא פרשה ט) מ"ושמרתם את המצות" קרי את המצות לא תמתין לה שתחמיץ ותיישן. **ובמגילה** (ו.) **פרש"י** "משבא לידו אקדים לעשות". וכת' **הרדב"ז** (ח"ב סי' תקסט) דאין מעבירין על המצות דרבנן היא, ואסמכיה במכילתא מושמרתם וכו'. אולם **הלבוש** (סי' כה), **הט"ז** (שם סי' ק) ו**הפמ"ג** (שם מ"ז סי' ק) ו**ס"ק** (ה) כת' דהוי מה"ית. וכן פסק **החיי"א** (כלל סח אות א), וכן נר' דעת **הבה"ל** (רס"י כה ד"ה שלא). ועי' **בשאג"א** (רס"י כה ד"ה ומ"ח) שכתב' דהא דאמרינן "אין מעבירין על המצות" היינו דווקא בבי מצוות, אבל דבר הרשות שאינו מעשה מצוה לית לן בה. וכו"כ **הארצה"ח** (ס' כו אר"י ריש סי' ק) ו**הוא"א מבוטשאטש** (סי' כה על בה"ט סי' ק) א. ומבואר **בארעא דרבנן** (אות א) ערך אין מעבירין ד"ה ועוד) דמ"מ מצוה דרבנן אינה בכלל דבר רשות כלפי מצוה דאורייתא. וכו"כ **בחתן סופר** (שם סוף אות ב ד"ה ועוד). ודעת **השאג"א** (רס"י כה ד"ה וכו') דשל סופרין קלין משל תורה והוי"ל נגד ד"ת כדבר הרשות. ועי' בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון פ"ג.

ב. שיהוי מצוה לא משהינן / זריזין מקדימין
 איתא **ביבמות** (לט.) דשיהוי מצוה לא משהינן. **ובפסחים** (ד.) איתא דזריזין מקדימין למצוות. וביאר **הדברי מלכיא** (ח"א סי' יג אות יח) דאין מעבירין שייך כשהמצוה מוכנה לפניו ולא די בהגעת הזמן, אבל שהויי מצוה שייך אף שאינה מזומנת לפניו ממש וזריזין מקדימין הוא להקדים ביותר, אבל שהויי מצוה מקרי כשהוא כבר פנוי ובידו לעשותה ומשהה אותה, ע"כ.

והחתן סופר (שם סס"ה אותיות ג-ד) כת' דשהויי מצוה הוא לזמן מרובה, וזריזין שייך אפי' בזמן מועט לעשות מצות ה' בשמחה ולא מתוך עצלות. ואין מעבירין פירושו כשפוגע במצוה שלא יעבור עליה ומכ"ש כשהתחיל בה. ותרוייהו צריכי, דמחמת שהויי מצוה לא מאחרין אפי' לעשותו מהמובחר וכו', ואין מעבירין עה"מ היינו כשפגע בחפץ המצוה כשהתחיל לעסוק בה, עייניש.

ג. ע"מ לקיים המצוה בהידור
 ויוע"י **בתורה"ד** (סי' לה) שכתב' שהרואה הלבנה בחידושה בימי החולל יש לו להמתין עד מוצ"ש כדי לקדשה מבושם ובבגדים נאים. והובאו דבריו **בב"י** (סי' תכח), וכן פסק **בשו"ע** (שם). וכתב' **הבה"ל** (ד"ה אלא) דה"ה דיש להמתין לצורך מעלת ברוב עם הדרך מלך. מבואר שיש להשהות קיום מצוה ע"מ לקיימה בהידור ואין משום שיהוי מצוה או משום אין מעבירין על המצות.

אולם **הספר חסידים** (סי' תתנ"ט סי' רנה) כתב' "חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצותיך", לא יעכב אדם את המצוה בעבור זה שאמרה תורה (שמות פט"ו פס' ב) זה א-לי ואנוהו וכו', שלא יאמר כיון שיש לי טלית לקנות אמתין עד שיבא לידו טלית יפה מאד, אלא יקנה מיד טלית אע"פ שאינו יפה כ"כ, וכן עיר שאין בה ס"ית, ויש שם סופר שיוודע שיודע לכתוב אבל אינו יודע לכתוב כ"כ יפה כמו סופר אחר שלא יבא ל"כ בקרוב זמן, מוטב שיכתוב אותו המצוי מיד, אע"פ שאינו כותב יפה, כ"כ. משמע שרק במקום שיהוי קצת מותר להשהות קיום המצוה. וי"ל שעד כאן לא קא' אלא בצבור דלא חיי' דשמא ימותו כמ"ש **הלקט הקמח** (דף יא מובא בה"ט סי' א אות יא), אבל ביחיד אפשר שעליו דחיי' לשמא ימות ועל כן עליו עשות המצוה מיד (כמו שנבאר עוד לקמן).

שו"ר **בנשמת אדם** (כלל סח אות א) שכתב' שכונת הסי"ח שזוקא לגבי תכיבת ס"ית, שאינו מקיים המצוה מיד עד שתגמר, ולכן ימתין זמן מועט, אבל במצוה שאפשר לקיים מיד יעשה מיד כמ"ש בטלית דיקנה מיד. וכו"כ **בחתן סופר** (שם סי' י"ד ד"ה ועוד). **והבית עולם** (לחדי"א על הסי"ח שם) ביאר כוונת הסי"ח דלא משהינן המצוה אלא כשיש ספק שתעבור. ולפי דבריו י"ל דאינו חולק על ה**תורה"ד**.

ד. יש חשש שתבטל המצוה
והתורה"ד (שם) הוסיף שאם עד ליל מוצ"ש יהא לילות הרבה בחודש, שאם במוצ"ש יהיה מעונן וכו', ג' או ד' לילות אחריו יעבור זמן הברכה, כה"ג אין להמתין עד מוצ"ש, דכל היכא דראוי להסתפק שתעבור המצוה אין משהינן אותו אפי' כדי לעשותה מן המובחר, והביא ראיה **ביבמות** (לט) דאמרו קטן עד שיגדיל וגדול עד שיבא ממדה"י לא משהינן אבל ממדינה למדינה דקרוב הדבר שיבא משהינן. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצוה לא משהינן, אע"פ שיכול להיות שיעשה אח"כ היותר מן המובחר. וכן פסק **הרמ"א** בסי' תכ"ו (שם ב). ומבואר דהיכן דאין חשש שתבטל המצוה ס"ל **להרמ"א** שמשעה קיום המצוה ע"מ לקיימה בהידור.

אלא שלכאוי **הרמ"א** סותר דברי עצמו בסי' כ"ה (שם א) שנקט שמי שפילין מומונים בידו ואין לו ציצית א"צ להמתין על הציצית אלא מניח תפילין וכשמביאין לו טלית מעטפו. וביאר **המ"א** (סי' ק) שכן הוא בזבמות שם דכל שהויי מצ

ולכאוו קשה על שלא הביאו ראיה **מהגמ' סוכה** (ה: פ"ש פ"ש ר"ש) "שמענין מיננה מצוה פטור מן המצוה, שהרי נטמאו במתניהן זיי לפני הפסח, ואעי"פ שטומאה זו תכבד על ידם אכילת פסחיהו, אלאמא **עושה קלה הבאה לידך אינך צריך לדחות מפני חמורה העתידה לבוא**". וכבר הוכיח כן **הפנמ"א** (ח"ב סי' א). ואם ננקוט **שהרדב"ז** איירר במצוה א' ניחא, אבל אם מיירי בבי מצוות שונות, צ"ע. ושמא י"ל דהתם קמ"ל דהוי רשות לעסוק בקלה מפני החמורה. ושו"מ שכ"כ **במהר"ם שיק** (סי' מה). ו**מהר"צ** נ"י שמסכים **להרדב"ז** בשתי מצוות שונות, אבל במצוה א' כמו תפילה פלגי וס"יל שיש להמתין ע"מ לקיימה מן המובחר. וכ"כ **הדברי מלכיאל** (ח"א סי' ב' אות יג). וכן הוא **בפמ"ג** (ארו"ח סי' רג א"א ססי"ט). אולם עיי לקמן בשם **הארצה"ח** שמוכח דס"ל **שהח"צ** חולק על **הרדב"ז** אפי' בבי מצוות. ואם נאי' כן צ"ל דתפלה אינה חשיבא כמצוה א' אלא כמצוות חלוקות. וכן דעת **הדברי מלכיאל** (שם) דס"ל **להרדב"ז** דנחשבת לשתי מצות דלא **כהמגיה במל"מ** (מגילה פ"א הי"א) שלמד שתפלה מצוה א' היא. ו**הבכור"י** (תוס' בכורים סי' תרגא) נקט שתפילה הוי כמצוה א'. וכן מוכח מהפוסקים שנקטו שלמסקנא **הרדב"ז** ו**החכ"צ** חולקים. ו**כהרדב"ז** פסק **האר"ר** (נה"ה אות כב), וכן נקט **החוי"י** (סי' ט) וכת' דאף דקיי"ל **בשו"ע** (סי' רג סע' ר"ס) תרעה) דנר ביתו (דהיינו נר שבת) עדיף מניח, היינו ני"ח דמוציאיש, משא"כ ני"ח דעריש אעי"פ שאין לו עוד מעות לנר שבת אין מעבירין על המצות כו', ועוד דיש לחוש דפן ימות (ואפשר שזהו הטעם דרזיזים מקדימים). וכן פסו **הפמ"ג** (שם) ו**הקצה"ח** (שם). ועיי **בחת"ס** (ארו"ח ססי' טכ).

אבל **הארצה"ח** (סי' פו ארו"ח ט"א) אד"ה אמנם) נקט דהיך ש"א"א לעשות רק מצוה א', ועשה המצוה המשובחת יותר כמ"ש **החכ"צ**. והוכיח כן **מהגמ' בשבת** (כג.) דאיתא ני"ח וקידוש היום איזה מהם עדיף וכי' דהשאלה היא איזה מצוה חשבונית יותר שבה יבחר ולא יעשה האחרת ולא תחול כלל, ע"כ. ומוכח שלמד **שהחכ"צ** חולק על **הרדב"ז**, ועיי מש"כ בזה לעיל.

והנשמ"א (כלל סח אות א) הביא ראיה מהא **דשבת** הנ"ל ודחאה ד"י"ל דהיכא דאיכא מעלת תדיר או מקודש אין משום "אין מעבירין", דוקא בבי מצות שונות שהם שוות במעלתם יש משום "אין מעבירין". ונשאר בצ"ע, עיי"ש.

ז. חשש שמא ימות

ויש לדון האם יש לזרז קיום המצוה משום שמא ימות. איתא **ביבמות** (כח:) דלשמא מת לא חי"י ולשמא ימות חי"י. ועיי **במ"א** (סי' תקסח ססי"ג) שהביא **מנדרים** (ג:) דקא' שם באומר לא איפטר מן העולם עד שאהיה נזיר דחל עליו נזירות מיד דשמא מיית. והוסף עי'פ **הרא"ש** (שם) דמ"מ לא חי"י לשמא ימות לזמן מועט. וכן הוא **בחכ"צ** (שם). ו**הט"ו** (סי' תקא ססי' יז) כת' שמתר לברך שהחינו בבמה"צ על פני שלא ימצא אחר ת"ב, משום שמא איהו האדם קודם שקיים מצוה זו, ושכן פסק **הרב יוסף כ"ץ** **מקראקא**. וכת' **בסי"ח** (סי' נ) כתיב "האם לקראת א' אולוקך" איז לתם לאותם הממתניים מלהתעטף משבת לשבת כדי שלא ישחקו עליהם בנ"י, ואינו חושבן שמא ימותו ולא יוכלו לת"ר כבוד, ע"כ. ומבואר דחי"י לשמא ימות. וכן הוא **במו"ק** (סי' כה).

והבית יעקב (סי' קמב מובא) כת' דהא דשמא ימות צ"ע מכמה סוגיות השי"ס, ובר מן כל דין זו היא חששא חרוקה דכל שחשב לעשות מצוה מן המובחר ונאנס מעלה עליו הכתוב כאלו עשא. והביאו **השבוי"י** (ח"א סי' לד ד"ה וכה"ג).

והתחן סופר (שם סי' אות ג) כת' דשיעור דזמן מרובה שחוששין שמא ימות ויתבטל המצוה לא נתבאר בראשונים, אבל האחרונים דקדקו מלשון **הרא"ש** (שם) שהוא ל' יום, **היערות דבש** (ח"ב סוף ד"שה) הביא ראיה מתוס' סוכה שהוא ז"י, וכן הבאתי ראיה **ממו"ק** (ט) גבי בנין בהמ"מ דלא משמא ימות אלא הוי אלא איזה דעה, ויש מביאים ראיה שאפי' בבי ימים חי"י **ממו"ק** (נה:) גבי חותבין פטרות ומועד וכת' **התוס'** שמא ימותו העדים והתם זמן קצר הוא.

ובחי"א (כלל סח אות א) פסק **בהחכ"צ** להמתין לקיים המצוה חמורה, ודוקא בזמן מועט יום או יומים בזה לא שיך שמא ימות. אבל באיזה ימים, צ"ע, דאפשר דחי"י שמא ימות. ו**השבוי"י** (שם) פסק **כהרות"ד** ונקט דמי שיש לו אתרוג שטר אם בודאי יובא לו אתרוג מהזר יותר יש להמתין ע"מ לקיימה מן המובחר. מיהו **הבכור"י** (שם) דחה דברי **החכ"צ והשבוי"י**.

והמ"ב בסי' י"ז (סי' כח) הביא לגמ' **הרדב"ז** להלכה. וציין לדברי **הנשמ"א** הנ"ל שחילק כמה פרטים בזה, ע"כ. ומבואר דלא בריא ליה לפסוקי למח' כהרדב"ז אלא ס"ל לחלק בין זמן מועט לזמן מרובה. ועיי בסמוך בשם **הבנין עולם**.

ח. יכול לצום בצום גדליה או ביוה"כ

מעתה י"ל דלפי **הרדב"ז** מי שמחמת מצב בריאותו יכול לצום רק צום א', כגון צום גדליה או יוה"כ, עליו לצום בצום גדליה משום שאין מעבירים על המצוות. ולפי כמה פוסקים הדין כן כי יש חשש דשמא ימות. ולסוברים דבבי מצוות כו"ע מודים דאין מעבירין נרא' ה"ה הכא דמסתבר דחשיבי כבי' מצוות. אבל לדעת הסוברים שיש לדחות המצוה הבא בידו משום מצוה החמורה העתידה לבוא, ואף לא חוששים ככה"י לשמא ימות, יש לצום ביוה"כ. וכן הוא לדעת הסוברים דמצוה דרבנן כלפי מצוה דאוי הוי כדבר הרשות ואין משום מעבירין על המצוות ככה"ג.

אלא שבאמת י"ל דכו"ע יודו בנ"ד שעליו לצום בצום הראשון, כי בלא"ה עיי אכילתו מבטל חיובו בקום ועשה, משא"כ בהא **דהרדב"ז** דהוי רק דחיוב מצוה בשוא"ת. וכסב"א זו מצינו **בהל"ל** (סי' כה סע' ר' ד"ה פג) שאפי' לסוברים דדחינן מצוה ע"מ לקיימה מן המובחר היינו היכן שהחשש שיטול המצוה הוא בגדר שוא"ת דומיא דהא דיבמות שם, אבל לעקור מצוה בידיים כו"ע מודים. וכן ראיית **בא"י מבוסשטאטש** (סי' תרב) כשת' המא אטימא דבכה"ג יצום בצום גדליה, והוסף שאף אם אח"כ לא יוכל להתענות ביוה"כ הרי אז יהיה אנוס ומותר ובפרט אם פק"נ הותרה, וגם שיהיה אז קום ועשה מ"מ הרי פורשים לספינה או למדרב בשייעא גם שעיי'ז יהיה פקוי"נ אז דוחה שבת. וכן הוא **בשד"ח** (שם ד"ה אמנם) וכן פסק **בלהורות נתן** (ח"ח סי' לד).

שו"ר **באהל משה** (קאצנלבונן סי' טו) תלה מ"ד במח' **הרדב"ז והח"צ** הנ"ל. אלא דשוב נקט עי'פ **הגמ' ברי"ה** (לד:) הובא בסי' תקצ"ה דאמרו דספק דאוי דוחה ודאי דרבנן כגון שתי עיירות בא' ספק תוקעין ובא' ספק מברכין (כלומר הם בקיאין להתפלל מלכיות זכרונת ושופרות) הולך לספק תוקעים דהוא מ"ש דאוי [ועיי' **במאירי** (ד"ה מצות) שמבואר דמיירי אף כשעדיין לא חל חיוב המצוה], וה"ה הכא אעי"פ שצום גדליה הוא ודאי ויוה"כ ספק דשמא ימות מ"מ עדיף ויוה"כ שהוא דאוי עדיף, ואעי"פ דהכא הוי קום ועשה, כיון דאמרו דספק דאוי עדיף מספק דרבנן אין לחלק בזה. ועיי"ש שהשואל תלה זו במח' הראשונים במילה שחלה בשבת ואשיתפך חמימיה, דלדעת הסוברים שיש לדחות המילה כי עיי המילה יצטרך לעשות מלאכה עיי"מ לחמם מים בשבת לצורך התינוק ומנצא מכניס עצמו לאנוס, ה"ה בני"ד לא יצום בצום גדליה שלא ידחה יוה"כ ולדעת הסוברים שמלים ככה"ג, יצום בצום גדליה וידחה יוה"כ. דוחה דבריו כן בני"ד הוא שוא"ת והחיוב בלא עליו תיכף כו"ע יודו שעליו לצום בצום גדליה, דהדבר נעשה מאלוי בלא חשש דחיה דהוי הא מתענה ואינו עושה שום דבר, עיי"ש. וכן פסק **הגר"ש זצ"ל** (הלכישו יחוי"כ פי"ג אות ב). אלא שיש מקום לדחות סברת **האהל משה** ע"כ כאן לא אמרינן דספק דאוי עדיף על ודאי דרבנן, אלא כששתי החיובים כבר חלו או עתידים לחול יחד, אבל בני"ד דיוה"כ יחול לאחר זמן י"ל דבכה"ג לא אמרינן דספק דאוי עדיף מודאי דרבנן שכבר חל. ו**השד"ח** (שם סוף אות ג) דחה דברי האהל משה כי מסתברא דהכא שהמצוה דרבנן זמנה עתה אין לדחותה לעבור עליה בקום ועשה מפני החשש שמא יבא אחר זמן לדחות בסיבתה את של תורה.

ומשי"כ השואל לתלות את בהאם מותר להכניס עצמו לאנוס, נרא' שיש לדחות, דאף לסוברים שרשאי להכניס עצמו לאנוס ולהפקיע עצמו ממצוה, מ"מ כשעומדים לפניו קיום מצוות חי"ב לשקול איזה מצוה עדיפה וקודמת, וכמו שמוכח מדברי הפוסקים הנ"ל. ושאני הא דמילה דכיון שמוטל עליו למול ס"ל לכמה פוסקים שאין לחוש לאיסור שבת מחמת זו, ועיי בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון קל"ד. ועיי עוד **בשד"ח** (מע' יוה"כ סי' א אות ה) האריך לדון בדברי **האהל משה**.

ונר' דנשים ככה"ג ודאי יצומו ביוה"כ, כי יש פוסקים הסוברים שמחמת חולשת הדרות פטורות משאר תעניות תלעט ת"ב ויוה"כ, ומעוברות ומניקות אי' פטורות מת"ש כי כחולשת שאין בהם סכנה דינינן להו, וכמו שהארננו **בשמעתא עמיקתא** גליון ק"י, ואעי"פ שיש חולקים עיי'ז עעי"פ בני"ד חוי לצרופי לכל הנ"ל שתצום ביוה"כ דוקא. ו**הובא משה** (ח"ח סי' לד) כת' דאף שמעיקר הדין נר' שיתענה בצו"ג מ"מ העולם נהגו להקל שלא להתענות אלא ביוה"כ, עיי"ש. ודלמא יש ליישב המנהג, דמלבד הצדדים הנ"ל, עוד י"ל דכיון שמצב בריאותו של בני"א זה אינו כבני"א הבריאים שהרי אין בידו לצום אלא צום א', שוב הוי כנשים בזה"י שיי"א שפטורות משאר צומת חולשת הדרות. ועיי'כ עדיף טפי שציום ביוה"כ דחמיר (ולא טררינן אלא חו"ה שבי"ס).

מִסְקָנָא דְרִינָא

א' החייב במצוה ובידו לקיימה מן המובחר מאוחר יותר, אם האיחור הוא באותו יום, ידחנה ע"מ לקיימה בהידור. ואם האיחור הוא ליום אחר, י"א שיקיים אותה מיד וי"א שיש להשהותה, ואף לדעה זו אין להשהותה באופן שיתקרב לחשש שקיימה יתבטל, ועל כן אין לדחותה אלא עד כמה ימים בלבד, והמנהג כדעה זו. ב' במקום שבידו לקיים מצוה אחת מתוך ב' מצוות, ואי עומדת לפניו והשניה עדיין אינה לפניו אולם היא חמורה יותר, י"א שיקיים המאוחרת אם השיהוי הוא לכמה ימים. וי"א שיקיים הראשונה שבידו לקיים, והעיקר כדעה זו, ובמקום שיהוי זמן מועט יש לצדד כדעה הראשונה. ג' מי שמחמת מצב בריאותו יכול לצום רק צום א', כגון צום גדליה או יוה"כ, י"א שעליו לצום בצום גדליה משום שאין מעבירים על המצוות, ואף לסוברים לעיל שיש לקיים המצוה המאוחרת האחר חמור טפי כי אם יאכל בצום גדליה נמצא עוקר חובתו בקום ועשה. ויש חולקים וסוברים שיש לצום ביוה"כ כי הוא מהי"ת. ואעי"פ שההלכה נראה עיקר כדעה הראשונה נהגו להורות כדעה האחרונה.

ויש להעיר דמ"ש בסי' הבתים דלהרי"ף הוי הכא הקידוש הפסק, לאו מילתא פסיקתא היא, **דהט"ז** (סי' יז) כת' דהכא אפי' לרי"ף א"י'צ לחזור ולברך המוציא, דלא אמר הרי"ף דבריו אלא כבה"ג שאכל כבר מבעו"י, אבל כאן שברך המוציא אחר ששכנס שבת, ודאי לא צריך לברך המוציא שנית. וכבר רמז לזה החיד"א, דאחר שהביא דברי ספר הבתים סיים - ועמי"ש הרב ט"ז ודו"ק. עיי"כ.

אולם **המג"א** גופיה (סי' י"א) ציין כאן דברי המחבר בסעיף ד', ומשמע דס"ל דכשם דפליגי שם הי"נ פליגי הכא, וכן הבין בדבריו **הפמ"ג** (ח"א סי' י"א).

מיהו מ"ש בסי' הבתים דהקידוש עצמו הוי הפסק אף דמקדש על הפת, צ"ע, דע"כ לא אמר הרי"ף דבריו אלא במקדש על היין ולא במקדש על הפת, ומ"ש לחדש דכיון דלכת' לא בירך המוציא לשם קידוש הקידוש הפסק, הוא חידוש שו"ת. ועיי'כ לא שבקינן דברי כל האחרונים דפסקו כהרמ"א דיקדש על הפת מחמת דבריו.

ג. ולענין אמירת ויכול, **יעוי' במטה משה** (סי' תכ"ט) דכת' - פלגים אחת שחכ דודי ר' קלונימוס בן רבנא יודא ולא אמר ויכולו בבכה"כ, ולאחר שישב על השולחן הזכיר ועמד ולקח כוס ואמר ויכולו עד לעשות, ואח"כ ישב במקומו וסיים לקידוש, ואמרו לו בני הבית למה עמדת, אמר שכחתי לומר ויכולו, ויש לי לומר ואהיה שותף להקב"ה. ועיי'כ צריך אני לעמוד, עיי"ל הרוקח. ו**במג"א** (סי' כ"א) הביא דבריו לענין מי ששכח לומר ויכולו בקידוש דיאמרנו בסעודה על הכוס.

וכבר העיר בזה **האליה רבא** (סי' ק"י) דהמטה משה איירי אם שחב לאומרו בבית הכנסת, ולא אם שחב לאומרו בקידוש. עיי"ש. ומ"מ למעשה **המשנ"ב** (סי' מ"ה) הביא דברי המג"א.

וא"כ ה"ה הכא דאינו אומר ויכולו בקידוש משום הפסק [וכמ"ש **המשנ"ב** (סי' כ"ז) דלא יאמר אלא ברכת אשר קדשנו, אבל ויכולו יאמר בתוך הסעודה], יש לאומר בתוך הסעודה על הכוס.

העולה לדינא - אם שחב לקדש ונזכר אחר שברך ברכת המוציא קודם שאכל, יאמר ברכת הקידוש על הפת (ללא ויכולו), ואח"כ יאכל. ובתוך הסעודה יאמר ויכולו על הכוס (ויברך הגפן וישתה).

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלזלי שליט"א

מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

עיקר הסליחות - י"ג מדרות

יש לעורר על נקודה נפלאה, שיתכן שהיא העיקרית בכל ענין הסליחות, והיא ענין י"ג מידות הרממים. דכתב רבנו בחיי (שמות לד, ז) **"וצריך אתה לדעת כי כל המבין י"ג מידות ויודע פירושן ועיקרן ומתפלל בהם בכוונה אין תפילתו חוזרת ריקם**, אלא אם כן היו בידו עבירות שמעכבות זה"י (עיי"ש עוד שכתב דזהו הדבר שנשאר לנו היום אף שאין לנו לא כהני' ולא ביהמ"ק).

וכ"כ **ביסוד ושורש העבודה** (יא, ח) "עוד זה הדבר אשר היום באתי לעורר פעם אחר פעם את האדם, אל זהירות השלש עשרה מידות לאמרם בכוונה עצומה מאד ומאד, **כי אמירתם בכוונה מעוררים רחמים גדולים בעולמות העליונים, והזכרתם היא סגולה נפלאה לכפרת העוונות"**.

ובדברי **הלבוש** (סי' תפא) מצינו חידוש נפלא וזה לשונו - "ואומר... קדיש שלם עם תקבל. אעי"ג שבכל ימות השנה אין אומרים תקבל אלא אחר תפילת שמונה עשרה, שכן הוא משמעותו לשון 'צלותהוין' שפירושו תפילה, וסתם תפילה רצה לומר תפילת י"ח, שאני סדר הסליחות שתנקטו כולם על סדר התפילה של כל היום, **כי הפסוקים שקודם הסליחות הם כנגד פסוקי דזמרה, והסליחות עם הי"ג מידות** שאומרין בין כל אחת ואחת הם במקום תפילת י"ח, שעיקר התפילה הוא י"ג מידות, ואח"כ **נופלין על פניהם** כמו אחר כל התפילות ומסיימין לאנחנן על נעו, לכך אומרים אחריהם **קדיש שלם עם תקבל** כמו אחר גמר כל תפילתו השנה".

ומבואר בדבריו הארה נפלאה והסתכלות חדשה על כל הסליחות, שבעצם עיקר הסליחות הם הי"ג מידות והם כנגד תפילת שמונה עשרה, והפיזטים הנאמרים לפניהם הם רק גדר פסוקי דזמרה. אלא שלצורך זה עלינו להתבונן בפירוש הי"ג מידות ולכוון בהם.

נערך ע"י בעמ"ס ״עבודת המועדים״

✉ **להצטרפות לרשימת תפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל** amikta@amikta.com.il

לע"נ הרב מרדכי מנחם מנדל בן אברהם יעקב זצ"ל © **שמעתא עמיקתא** – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503